

Estils

Acaba de publicar-se el llibre *La seva vida és la meva*, d'Arximandrita Sophrony (1896-1993), un gran mestre d'espiritualitat rus. L'assaig reflexiona sobre l'ésser diví i l'ésser humà.

Una religió a la carta i sense Déu?

Lluís Duch alerta d'una espiritualitat individualista que ha substituït el fet sociològic pel psicològic

DÍDAC P. LAGARRIGA
BARCELONA

Un just predicava contra la maldat i la rapinya, la mentida i la indiferència. Ningú no l'escoltava. Un dia, un nen, mogut per la pietat, va intentar explicar-li que predicava en va. Llavors el just es va explicar: “Al principi pensava que podria canviar els homes. Ara sé que no ho aconseguiré. Si encara predico és perquè els homes no em canviïn a mi”.

L'antropòleg i teòleg Lluís Duch (Barcelona, 1936) cita aquesta història al final del seu llibre *L'exili de Déu* (recentment publicat per l'editorial Fragmenta). Monjo de Montserrat des de 1961 i autor de cinquanta llibres i opuscles, i de més de tres-cents articles i col·laboracions en obres col·lectives, Duch ha escrit aquí un breu i intens crit. Un cop a la taula conscient que no canviarà els homes del seu temps, però necessitat també que aquests no el canviïn a ell. Però, a diferència del protagonista de la història anterior, la seva prèdica sí que és escoltada, llegida, encara que sigui de forma minoritària. Una minoria, malgrat tot, necessitada de veus com la seva, lúcides, que recorren els carrers posant de manifest el que primer han observat i macerat en silenci. La veu de Lluch no és visceral ni fruit d'una reacció ràpida, sinó que emergeix com a resposta reflexiva, carregada de raó, i també d'idees que fan repensar el món. No envà, la seva dilatada trajectòria intel·lectual va ser reconeguda i estudiada al llibre d'homenatge *Emparaular el món. El pensament antropològic* de Lluís Duch (Fragmenta, 2011).

Religió sense comunitat

A *L'exili de Déu* parla de com el Déu “oficial” s'ha convertit en un Déu aliè, “una entitat antigament significativa, però que ara, cada dia més, resulta irrellevant i sense gens d'interès per a una gran majoria de ciutadans”. “En el moment present –alerta Duch– s'està produint una situació que no té gaires precedents en els registres històrics, religiosos i socials del passat recent de la nostra cultura: una religió sense Déu”. Aquesta religiositat que ha oblidat Déu perquè no el necessita, funciona com una mena de “religió a la carta”, com ell mateix explica, “el destinatari de la qual seria el mateix ésser humà, els seus variables estats emocionals, el seu freqüent afany, sovint descontrolat i impacient, de vivències, la seva aguda inapetència i desmobilització social i associativa”. Una religió que respondria a una crida molt contemporània, com

L'antropòleg i teòleg Lluís Duch, professor emèrit a la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB, és autor del llibre ‘L'exili de Déu’, publicat recentment per l'editorial Fragmenta. FRAGMENTA EDITORIAL

apunta en el llibre: “Baixa al teu interior, descendeix fins a les profunditats més recòndites de tu mateix i no et preocupis de res més!”. “L'esotèric sense el complement de l'ètic és la marca distintiva d'una religió sense Déu i sense comunitat –explica–; és la religió que té un sol fidel i un sol culte: «aquest» home o «aquesta» dona, i acostuma a tenir una sola finalitat, que és la resposta a la pregunta narcisista per excel·lència: ¿com em trobo?”. Això ens porta, en paraules de Lluch, a una “situació de substitució del fet sociològic pel psicològic”.

Per l'antropòleg, que també és professor emèrit de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB, de l'Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós de Tarragona, i de l'Abadia de Montserrat, aquesta “indiscutible supremacia actual” del fet psicològic davant del sociològic del creient, és causada pel descrèdit i la desconfiança que inspiren les institucions i respon a una sèrie de factors, com per exemple “el desencís davant les promeses incomplertes de la Il·lustració, l'aguda consciència de caiguda, l'accentuat individualisme de masses, la creixent incapacitat de les institucions per a l'orientació d'individus i grups humans o la irrellevància dels codis morals i jurídics

Llibre
A 'L'exili de Déu', Duch parla de com el Déu “oficial” ara és un Déu aliè

Creença
“La imatge de Déu és rebutjada per molts, fins i tot per alguns religiosos”

vigents”. Lluch cita a Jean-Louis Schlegel el qual, seguint una intuïció d'Antoine Faivre, va assenyalar que esoterisme i gnosi són pràcticament sinònims i acostumen a fer-se presents en moments d'incertesa i desarticulació social, quan, per exemple, “la imatge de Déu de la «religió oficial» no només suscita dubtes o indiferència, sinó que, explícitament, és rebutjada de ple per molts com a irrellevant, fins i tot pels que es mostren interessats pel religiós en el dia a dia de la seva vida quotidiana”.

Omplir el buit de Déu

“L'esoterisme –diu Lluch– sol ser una reacció a les angoixes i les frustracions més íntimes i decisives de l'existència humana”. En paraules de Faivre, consisteix “en una entrada en si mateix que passa per una gnosi, un coneixement, per assolir una forma d'il·luminació i salvació individual”. Com explica a *L'exili de Déu*, “les gnosis antigues i modernes segueixen de ple les dinàmiques de prospecció psicològica que són característiques de les èpoques en què els sistemes socials –entre elles, la religió– no dispensen confiança i orientació per a la vida quotidiana”, fet que el porta a una prèdica contundent, digna de la història amb la qual comença aquest article:

“En el fons tota gnosi és una exaltació i una revolta en majúscules del jo contra el tu i el nosaltres. És indubtable que l'acusat tarannà gnòstic del nostre temps es correspon molt bé amb l'individualisme exacerbant i solipsista que s'ha estat proclamant i practicant a Occident gairebé sempre per part de profetes del (neo) liberalisme economicista i explotador imperant que sovint s'ha confós de manera perversa i econòmicament rendible amb la recerca d'una legítima i imprescindible autonomia de l'ésser humà”, conclou Lluch. I afirma: “Nombrosos homes i dones intenten omplir el buit deixat per Déu mitjançant el recurs a una de les innombrables ofertes del psicologitzat hipermercat religiós actual”.

Una crida a l'aire, no per canviar als demés sinó per no ser canviat, conscient de la frase de Karl Barth “quan l'home perd Déu, troba els déus” i que el mestre Lluch es fa seva, i arran de la qual comenta: “Contra el que sovint es proclama, la idolatria no és mai un fenomen del passat, sinó que l'ésser humà, a causa del desig –sempre insatisfet i impossible de culminar– de plenitud i realització absolutes, no deixa mai de posseir fortes tendències idolàtriques i, especialment, autoidolàtriques”. —